

KELTAINEN KIRJASTO

KERSTIN EKMAN

Tapautui veden äärellä

KELTAINEN KIRJASTO

KERSTIN EKMAN:

Herran armo (1999, suom. 2002)

Viimeinen uitto (2002, suom. 2004)

Raaputusarvat (2003, suom. 2005)

Huijareiden paraati (2011, suom. 2014)

Tapahtui veden äärellä (1993, suom. 2022)

KERSTIN EKMAN

Tapahtui veden äärellä

Suomentanut
OILI SUOMINEN

TAMMI
HELSINKI

Ruotsinkielinen alkuteos *Händelser vid vatten* ilmestyi Ruotsissa 1993.

Copyright © Kerstin Ekman, 1993

First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden.

Published in the Finnish language by arrangement with
Bonnier Rights, Stockholm, Sweden.

Ensimmäinen suomenkielinen laitos ilmestyi
Kustannusosakeyhtiö Otavan julkaisemana 1994.

Suomenkielinen laitos © Oili Suominen ja Tammi 2022

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-04-4377-1

Painettu EU:ssa

I

Jokin ääni. Hän heräsi siihen. Kello oli neljä aamulla. Neljä nolla kaksi näyttivät kelloradion punaiset tikkunumerot. Huone oli aamuhämärä. Ikkunaruuduissa oli sadepisaroiden piirtämiä juovia ja ruohikosta nousi kostea höyry.

Hän ei ollut peloissaan. Varuillaan kyllä. Nyt hän kuuli, mikä ääni se oli: auton moottori kävi matalilla kierroksilla. Näin aikaisin ei kellään voinut olla asiaa hänelle. Sddie makasi lampanantajalla sängyn vieressä yhä täydessä unessa. Se oli kolmentoista ja aika kuuro.

Auton oven paukahdus. Toinen. Siis ainakin kaksi henkeä. Ja sitten hiljaisuus. Ei äännähdystäkään.

Nukkuessaan hänellä oli haulikko ulottuvillaan. Sänky oli irti seinästä ja ase oli sängyn ja seinän välissä. Pieni naiselle sopiva haulikko. Espanjalainen Sabela. Patruunat olivat kelloradion takana. Häneltä vei kaksikymmentäkaksi sekuntia taittaa haulikko ja työntää panokset piippuun. Hän oli harjoitellut ja ottanut aikaa. Mutta koskaan hän ei ollut joutunut tosissaan lataamaan asetta.

Ovet olivat lukossa. Hän ei ollut milloinkaan unohtanut lukita ulko-ovea. Ei kertaakaan kahdeksaantoista vuoteen.

Hän makasi sängyssä, piteli Sabelanin kauniisti veistettyä perää ja tunnusteli öljyisenhimmeää pintaa. Jäykkänä ja vähän kylmissään.

Hän ei halunnut mennä katsomaan keittiön ikkunasta, koska silloin hänet nähtäisiin ulkoa. Sen sijaan hän meni ovenpieleen kuuntelemaan. Sddie tuli perässä mutta rojahtikin sitten matolle sohvapöydän alle ja alkoi taas kuorsata. Ihmisääniä ei kuulunut.

Lopulta hän kumminkin meni keittiöön. Ilman haulikkoa. Niin sitä kai tekee. Uskoo että hyvin tässä käy.

Sade valui ääneti ikkunaruutuja pitkin. Lasi- ja sadekalvon takana seisoj Mia auton edessä. Hänen vartalonsa oli painautunut toista ihmistä vasten.

He olivat ihan märkiä. Mian jakku oli läpimärkä hartioista ja selästä. Tukka roikkui suortuvina pitkin päätä ja näytti tummemmalta kuin oli. Miehellä oli hyvin tumma tukka, mustanruskea ja suora. Hiuksissa oli lehtiä. Vaivaiskoivun oksia ja sarniaisenlehtiä. Mia oli varmaan pannut ne. Leikkinyt hänen kanssaan. He olivat niin lähekkäin, että näytti kuin mies olisi työntynyt Mian sisään ulkona sateessa. Mutta ei. Vaikka nyt hän näki jotakin yhtä ikivanhaa. Oli kuin ajassa olisi avautunut haava. Ja sulkeutunut, ollut poissa. Kun kasvot irtaantuivat toisistaan, hän tunnisti miehen.

Hän otti tukea työpöydästä. Seisoi vanhassa yöpaidassaan tyystin unohtaen, että he voisivat huomata hänet. Sydän loikki kuin eläin hänen rinnassaan. Hetken kuluttua häntä oksetti niin, että oli pakko nielaista. Suu oli tulvahtanut täyteen sylkeä.

Samat kasvot. Lujemmat ja karkeammat nyt kahdeksantoista vuoden jälkeen. Mutta sama mies. Sade valui kuin pitkin ajan ikkunaa, ja se mies oli tuossa, lihaksi tulleenä.

Hän perääntyi kauemmas ikkunasta. He eivät ehtineet huomata häntä. Mian työntäessä avainta lukkoon hän oli jo sängyssä. Hän kuuli Saddien köpöttävän kuistille, kuuli sen hiljaisen ilon; sen häntä läpsähteli eteisessä riippuvia takkeja vasten niin, että ripustimet kalahtelivat. Mia meni keittiöön ja auton moottori käynnistyi. Mia varmaan seisoj vilkuttamassa. Sitten Mia nousi yläkertaan Sadies kannoillaan. Ei viitsinyt edes peseytyä. Eikä ollut vaikea ymmärtää miksi.

Annie jalkoja paleli ja kylmyys levisi ylempäs. Mutta hän ei uskaltanut mennä keittiöön tekemään tulta hellaan eikä edes ruveta etsimään lämmintä aamutakkia. Hän ei halunnut Mian kuulevan, että hän oli valveilla.

He olivat maanneet toistensa kanssa. Kenties ulkona, sateessa. Ja mies oli se sama poika. Vaikka paljon vanhempi. Hiirenkorvia hiuksissaan hän muistutti jotain muutakin. Jotain, minkä Annie oli nähnyt. Ehkä jotain kuvaa. Hän näki silmissään veitsen, vaikka ei halunnut. Hän näki veitsen niissä vahvoissa nuorissa ruumiissa.

Ja nyt Mia makasi yläkerrassa tuon miehen hajussa eikä halunnut edes peseytyä. Halusi pitää miehen itsessään.

Mitä hän sanoisi, kun Mia tulisi alas?

Sinä olet kahdenkymmenenkolmen. Hän on sinua varmaan viisitoista vuotta vanhempi. Jätä hänet. Hän on vaarallinen.

Kahdeksantoista vuotta sitten hän oli nähnyt nuo kasvot. Ne olivat silloin nuoret ja niiden kiihko oli ollut toista lajia. Mutta kasvot olivat samat.

Sänky natisi yläkerrassa. Mia ei voinut nukkua tai ei halunnut. Miehen läheisyys sykki hänessä. Reisissä, vatsassa ja jalkovälissä ja rikki suudelluissa huulissa. Ja Annie makasi kylmissään sängyssä, jäykkänä ja suorana.

Hän ojensi kätensä tarttuakseen puhelimeen. Kello ei ollut edes puolta viittä. Hän halusi kuulla miehen äänen, vaikkei ehkä voisikaan puhua pitkään. Oli vaara, että puhe kuuluisi ylös.

Mies olisi varmaan umpiunessa, kiinni kuin suljettu kirjekuori. Mutta hän vastasikin ensimmäisen soiton jälkeen, ja Annie ajatteli, että miesparka joutui aina heräämään ja että hänen olisi pitänyt saada nukkua näin lauantaiaamuna.

– Minä tässä. Anteeksi. Taisin herättää.

– Ei se mitään. Oletko sairas?

Ääni oli epäselvä.

– En, en.

– Mikä sinulla sitten on?

Mitä siihen sanoisi? Mies odotti vastausta.

– Minä näin hänet. Tiedäthän. Sen, jonka näin silloin yöllä.

Hiljaisuus. Mutta kyllä hänen täytyi tietää, ketä Annie tarcoitti, sillä hän ei kysynyt mitään.

– Ei se ole mahdollista, hän sitten vihdoin sanoi.

– On se, kyllä minä näin hänet.

– Ethän sinä voi tuntea häntä.

– Mutta kun tunsin.

Annie kuuli miehen hengittävän raskaasti suun kautta.

– En tiedä kuka hän on, Annie sanoi. Mutta saan kyllä tietää. En voi nyt juuri puhua. Minä soitan sitten.

Mies ei halunnut sulkea puhelinta. Annie ymmärsi, että toinen halusi rauhoittaa häntä, kenties saada hänet uskomaan, että hän oli nähnyt väärin. Mutta Annie lopetti lyhyeen. Hän kuuli edelleen miehen hengityksen laskeutuvan luurin.

Miehen ääni jäi häneen. Kuin tämä olisi puhunut huulet hänen korvaansa vasten. Äänen lämpö. Hänen rintakarvojensa kosteat pöörteet. Yönusvainen laakso, linnut lehvistöissä.

Nyt oli vain odotettava.

Mia ei nukkunut kovin pitkään. Annie istui juomassa teetä, kun hän tuli alas. Mian huulet oli pureksittu rikki ja hän näytti poissaolevalta. Hänen oli syytä olla hiukan nolona, kun ei ollut soittanut ja sanonut että tulisi.

Mutta ei hän kyllä ollut aikonut tulla käymään. Hän oli tullut sen miehen autossa. Näkyi että hän ajatteli miestä koko ajan. Eikä mies katoaisi näkyvistä yhtä lailla kuin sadekuurot tuntureille tänä viileänä aamuna. Heidän oli puhuttava hänestä.

– Onpa paljon kukkia, Mia sanoi vihdoin. Ei tainnut muistaa, että oli ollut koulun päättäjäiset.

– En tullut soittaneeksi. Kun me vain lähdettiin ajamaan.

Me, Mia sanoi, aivan luontevasti.

– Meidän piti olla yötä Nirsbuanissa.

– Mutta ette sitten olleetkaan?

– Oli niin kylmä. Siellä on vain pieni hella ja aika vähän puita. Mutta teeriä nähtiin. Ne pitää suolla soidintaan.

– Yhä vaan?

– Ylhäällä on vielä lunta. Paikka paikoin ainakin.

Mia oli istuutunut Annieta vastapäätä ja piti lämmintä teemukia käsissään. Tukka oli kuivunut, se oli taas kiharainen ja punertava. Hän oli löytänyt vintiltä vanhat verkkarit. Ne olivat haalistuneen siniset ja rinnassa luki COUP DE MONDE.

– Johan Brandberg toi minut kotiin, Mia sanoi. Kai sinä tiedät hänet?

– En.

– Et tiettykään, kun hän ei ole asunut kotona. Ei moneen vuoteen.

– Kahdeksaantoista.

Mia vilkaisi häntä.

– Sinä siis tiedät hänet?

– Olen nähnyt hänet.

Mia ei voinut tietää mitään siitä, mitä hänen äitinsä oli nähnyt silloin kerran. Mia oli maannut ruohikossa naama niin lujasti maahan painettuna, että pehmeään ihoon oli jäänyt jälkiä ruohonkorsista ja sammaleesta.

Puhelin soi. Annie vastasi ja kuuli että puhelu tuli automaattista. Kirkas ääni kysyi Miaa. Aivan liian kirkas ääni sen ikäiselle miehelle. Oliko mieskin nähnyt hänet, liukunut ajassa taaksepäin?

Mia lähti heti puhelun jälkeen. Hän sanoi, ettei Annien tarvinnut lähteä viemään. Johan oli soittanut puhelinkopista kaupan läheltä ja odotti siellä autossa.

Mia oli ollut mukana, kun se tapahtui. Annie oli yrittänyt pitää asian Mialta salassa, ja tuskin tytöllä voi olla mitään muistikuvaa asiasta. Mutta olihan hän tietysti kuullut puhuttavan siitä jälkeinpäin, ihan kyllästymiseen asti. Kun hän sanoi viettäneensä lapsuutensa Svartvattnetissa, ihmiset aina huudahtivat hämmästyksestä. Ai siellä!

Seitsemänkymmenluvun alussa Svartvattnet oli ollut kuoleva kylä, yksi monista. Sade pieksi kasvoja vappukokkoa poltettaessa. Ilma haisi dieselöljyltä. Kahvipurkkeihin pantiin öljyllä kostutettuja sahanpuruja ja sytytettiin palamaan. Tienvarret kimmelsivät näiden lyhtyjen valossa muutaman tunnin ajan yhtenä iltana vuodessa. Muulloin ei tapahtunut mitään.

Ja sitten tästä kylästä oli tullut musta koru. Näkyvä. Täynnä voimaa.

Täällä se tapahtui. Tai paremmin sanoen neljän kilometrin päässä kylästä, Lobberjoen rannalla. Joella oli ollut muitakin nimiä ja tulisi vastakin olemaan. Se oli paikoitellen vuolas joki, joka ylempänä paiskautui alas kalliojyrkänteitä ja kuohui koskina. Mutta täällä aukeni monta suurta ja syvää suvantoa koskipaikkojen välille. Rannat olivat soiset ja niillä kasvoi tiheänään

tunturipajua. Pohjansinivalvatti ja pohjolanukonhattu kasvoivat yli miehenkorkuisiksi, ja kulkiessaan saattoi kompastua majavankoloihin. Joen rantamat olivat vaikeakulkuista suo-
maastoa, jota eläinten polut halkoivat. Nimeä sillä paikalla ei ollut.

Juhannusaattona kohta kahdeksantoista vuotta sitten. Helle. He tulivat Östersundiin junalla. Sen hän tiesi. Mutta millä lailla hän sen tiesi?

Teräviä ja vastaansanomattomia muistikuvia ei oikeastaan paljon ollut. Hän seiso i taksipuhelimen kampi kädessään. Se oli tosiseikka ja sen hän muisti. Mutta ei juuri muuta. Helteen. Keskenmällä päivää asfaltti pehmeni Tempon edessä.

Hän ei muistanut mitä heillä oli yllään eikä mitä kello oli junan saapuessa. He joutuivat odottamaan kauan linja-autostasemalla. Bussi Svartvattnettiin lähti puoli kolmelta, niin silloin kuin nykyisinkin. Aikataulua ei näinä vuosina ollut muutettu.

Oli juhannusaatto ja siis perjantai. Vanha juhannusaatto olisi ollut vasta lauantaina. Sen hän oli katsonut almanakasta. Matkasta ei ollut mainintaa hänen muistikirjoissaan, sillä niitä ei vielä ollut. Yksinäisyys ei ollut alkanut. Kaikki oli vielä kii-reistä ja kiihkeätä. Päässä soi, koko ruumiissa soi. Hän aloittaisi uuden elämän.

Ja oli myös aloittanut. Kun hän yritti kiertää taksipuhelimen kampea, se jäi hänen käteensä. Hän olisi voinut ajatella: tämä ei nyt ala hyvin. Mutta ei ajatellut. Hänessä soiva laulu oli niin voimakas.

Hän sai taksin lennosta ja he kiertelivät kauan pitkin Östersundia. Iltapäivällä he istuivat puistonpenkillä syömässä, jotain pikaruokaa. Viimeistä kertaa, hän kai oli silloin ajatellut. He nousivat linja-autoon kaikkine vaunuosastosta ja rahtitavara-toimistosta raahattuine tavaroineen. Mia alkoi voida pahoin Gravididenin kohdalla. Kamala nimi, siksi hän muistikin, että Miaa alkoi oksettaa juuri siellä. Bussiin oli noussut joku kuttulta haiseva ukko. Lämpö nousi täydessä autossa ja ilma alkoi tuntua painostavalta. Lian ja kuttulan haju leijui vahvana ukon ympärillä ja levisi ympäriinsä epäsäännöllisinä aaltoina, ehkä ihmisten liikkeiden mukaan. Väkeä tuli ja meni kasseineen. Olivat käyneet ostoksilla Östersundissa. Hän ajatteli, ettei hän voisi enää käydä tuolla lailla ostoksilla.

Hän piti pussia valmiina, sillä Mia oli koko ajan oksentamaisillaan. He kävivät ulkona joka pysäkillä, että Mia saisi raitista ilmaa. Mutta ilma oli sinä iltapäivänä kuvottavan helteistä. Tunnin kuluttua ukko jäi pois ja olo vähän parani. Mia nukahti kuumissaan ja uuvuksissa hänen syliinsä.

- Kohta jo helpottaa, sanoi kuljettaja.
- Kauanko vielä menee?
- Svartvattnetiinko se oli? Oletko sinä niitä stjärnbergiläisiä?
- En.

Mitä se kuljettajalle kuului.

- Oletko lomilla vai?

Kysymys oli hänestä typerä. Mutta eihän mies voinut tietää, että hän alkaisi elää uutta elämää. Päästäkseen vastaamasta enempiin kysymyksiin hän oli olevinaan lomalle menossa. Mia nukkui eikä voinut puuttua hänen puheisiinsa. Hän ei saanut tietää, paljonko matkaa oli jäljellä. Kuljettaja ei enää puhunut hänelle mitään.

Sitten alkoivat metsät ja suuret hakkuualueet. Bussi ei enää pysähtynyt kovinkaan usein. Joka kylässä nostettiin kaupan lastauslaiturille laatikoita, joissa oli maitoa ja muuta tuoretavaraa. Postineidit tulivat ulos ja avasivat oven kuljettajalle, joka kantoi postisäkin sisään. Ihmiset istuivat autoissaan odottamassa kirjeitä ja iltalehtiä. Monet olivat juoneet olutta ja huutelivat kuljettajalle ja toisilleen.

– Mitä ne sanovat? Mia kuiskasi.

Mutta ei Anniekaan ymmärtänyt heidän puheitaan.

He olivat vieraalla maalla. Kun suuri kylmä järvi häämötti kuusenrunkojen välistä, se oli yksitoikkoisuuden keskellä vain tapahtuma, joka pian katoaisi ja tilalle tulisi toinen samanlainen. Hän ei tiennyt, että he ajoivat vesistön vartta ja että vesireitti ulottui aina Norjan tuntureille, missä se sai alkunsa soista ja tunturipuroista. Hakkuuaukeilla veden suuri suonisto oli katkaistu ja maa oli kuivunut kuolleeksi lihaksi maiseman ruumiissa. Hän ei tiennyt sitäkään, että tieltä näkyivät vain pienet hakkuualueet, että yhä suuremmilta alueilta katkaistiin niiden yhteys pilviin ja ne tehtiin kykenemättömiksi puolustautumaan, kun hapan sade kasteli ne.

Vasta illalla he tulivat Röbäckin kirkonkylään. Sen kirkon seurakuntaan he kuuluisivat. Mutta kunta oli suuri, hän ei tiennyt miten pitkälle sitä riitti. He nousivat autosta ja katselivat kirkkoa, kun kuljettaja purki tavaraa kaupan seinustalle. Kirkonmuurit hohtivat valkoisina ilta-auringon paisteessa. Kirkko sijaitsi järveen työntyvällä niemellä ja valkoinen aita ulottui aivan rantaan saakka. Se oli kuin laivan reelinki. Koko kirkko siinä suuren tunturijärven niemellä oli kuin laiva. Ajatus oli kai, että se tuomiopäivänä lähtisi purjehtimaan kaikki vainajat kannellaan.

Vesi näytti kylmältä. Rantoja peitti tumma kuusikko eikä vedenrajassa näkynyt kasvillisuutta. Kivenjätkäleet ja rantakalliot

viettivät paljaina kohti järveä. Hän tiesi, että vesi oli kylmää. Kaksi-kolmetoista astetta, oli Dan kirjoittanut.

– Hassunnäköisiä lapsia, Mia sanoi.

Linja-auton vierelle tuli pieni lapsiryhmä. Heitä oli vain neljä mutta he kulkivat rivissä. Kolme tyttöä, joilla oli pitkät hameet, palmikot, tuohikontit selässä, ja poika päässään neulemyssy, jonka korvalaput liikahtelivat hänen kulkiessaan. Lämpäsätelivät. Lapset seisoivat vähän aikaa puhumassa kuljettajan kanssa. Sitten koko joukko lähti kulkemaan maantietä pitkin. He kulkivat hiljaa. Anniesta tuntui, että hän oli nähnyt heidät kuin projektiona, kohtauksena vanhasta elokuvasta tai jostakin toisesta ajasta kuin siitä, jota elettiin nyt kun maitokorit jysähtelivät kaupan lastauslaiturille. Vai olivatko ne yleensä lapsia lainkaan?

– Ehkä ne olivatkin maahisia, hän sanoi Mialle mutta katuui saman tien, sillä Mia katseli hyvin totisen näköisenä pientä joukkoa, joka katosi tienmutkaan.

Kuljettaja vinkkasi. Oli aika lähteä.

Svartvattnet oli bussin päätepysäkki. Järvi hohti kirkkaana sinä iltana. Tunturien alla leviävät rannat kuvastuivat veteen mustansinisinä, ja kuusenlatvojen sakarat piirtyivät veteen yhtä selvinä kuin taivasta vasten. Oli kuin vedessä ei olisikaan näkynyt peilikuva vaan toinen ilmameri ja syvyys, ja se jatkui alaspäin pitkinä metsäisinä rinteinä kohti pohjaa, jota ei voinut nähdä.

He astuivat ulos bussista koivet jäykkinä. Mian huulet olivat kuivat ja halkeilleet. Mehu oli loppunut aikoja sitten. Annie etsiskeli silmillään Dania, joka voisi huolehtia Miasta sillä aikaa, kun hän itse kävisi kaupassa ostamassa tytölle jotakin juotavaa. Kello oli puoli kahdeksan ja kauppa oli kiinni. Mutta kauppias

oli mukana, kun tavaroita vietiin varastoon. Autoja tuli ja meni koko ajan. Ihmiset kävivät hakemassa postin ja sanomalehdet aivan niin kuin muissakin kylissä.

Annie ei nähnyt folkkaria eikä Dania. Mia ei halunnut jäädä yksin odottamaan kaupan edustalle. Hän tarttui Annieta kädestä. Hänen pienet kolmikulmaiset kasvonsa olivat kesakojen alla harmaankalpeat, ja tukka oli liimautunut ohimoihin ja otsaan, kun hiki oli kuivunut. Hänen piti päästä pissalle ja saada juotavaa ja kohtapuoleen myös jotakin syödäkseen. Annie ei kyllä paljon pystynyt Mian hyväksi tekemään ennen kuin Dan tulisi. Hänen oli pidettävä huoli siitä, että kuljettaja purki autosta kaikki heidän tavaransa. Kuljettaja sanoi tulleensa vartin etuajassa, ja Annie arveli, että siksi Daniakaan ei vielä näkynyt.

Kun kaikki autot olivat lähteneet ja kauppias oli sulkenut ovet ja mennyt omaan taloonsa kaupan viereiselle niemelle, he seisoivat kahden sorakentällä kasseineen ja laatikoineen. Autonhurinan häivyttyä tuli äkkiä syvä hiljaisuus. Oli outoa kokea hiljaisuus, jota hän oli kaivannut, ja silti olla pahoilla mielin. Danin olisi pitänyt jo tulla.

KERSTIN EKMAN (s. 1933) on Ruotsin arvostetuimpia ja palkituimpia kirjailijoita. Ekman aloitti dekkarikirjailijana, ja tuotannossaan hän on usein käyttänyt rikosromaanin aiheita yhdistettynä rikkaaseen yhteiskunta- ja ihmiskuvaukseen. Hänet valittiin Ruotsin akatemian jäseneksi vuonna 1978, mutta hän vetäytyi toiminnasta Salman Rushdie -tapauksen vuoksi. *Tapautui veden äärellä* on voittanut August-palkinnon ja Pohjoismaiden neuvoston palkinnon.

Pohjoismaisen klassikko, joka teki rikoskirjallisuudesta salonkikelpoista. *Tapautui veden äärellä* on sekä vaikuttava murhatarina että psykologinen romaani eristäytyneen yhteisön valtapeleistä ja muistin petollisuudesta.

”Ekmanin romaani ylittää kirjallisuuden lajirajoja, ja se voidaan lukea kehityskertomuksena, kriittisenä sukupuoliroolien analyysinä, mystisenä symbolein latautuneena kertomuksena ja myös yksinkertaisesti jännitysromaanina.”

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON PALKINTOLAUTAKUNTA

Päällys: Markko Taina • Päällksen valokuva: Georgios Grigoriadis / Arcangel

